

”Historien om syskonen i Vollsjö visar att skyddsnetet har mycket grova maskor”
Bakom ett uppmärksammat mordfall döljer sig historien om hur fem barn berövats sin barndom.

1. Vilka deltog i arbetet?

Per Nilsson och Britt Risberg

2. Var publicerades jobbet?

I Ystads Allehanda

3. När publicerades/ bidraget?

Den 24–28 november 2009.

4. Hur fick du/ni ursprungsidén till projektet?

Den 27 oktober 2009 inleddes en rättegång i Ystads tingsrätt där en 15-årig pojke stod åtalad för att ha mördat sin 19-åriga storasyster i deras hem, en gård utanför Vollsjö. Rättegången pågick i fem dagar. Vi greps starkt, inte bara av offrets och den åtalades öden, utan av en hel familjs utsatthet under många år – särskilt de fem syskonen som kastats mellan olika hem, fått sin trygghet raserad från en dag till en annan, tvingats leva i en miljö med våld, hot om våld, psykisk terror, drogmissbruk, psykisk sjukdom och misstänkt incest. Allteftersom rättegången fortskred hopade sig frågorna: varför har syskonen splittrats och ryckts upp med sina rötter, inte bara en utan flera gånger? Vad har samhället gjort för att skydda dem? Vad har myndigheter och politiker känt till om barnens uppväxtförhållanden? Är föräldrars rätt till sina biologiska barn starkare än barnens rätt till en trygg barndom?

En fråga vi ställde oss i inledningsskedet var: Hade samhället kunnat förhindra mordet? Vi kom snart fram till att den frågan inte har ett säkert svar, men det verkade ha funnits tillfällen under de drygt 15 år vi granskat då samhället hade kunnat ingripa för att ge barnen större chanser till en normal uppväxt.

I bakhuvudet hade vi också många års kritik mot socialförvaltningen i Sjöbo för att hålla nere sina kostnader för till exempel placeringar av barn och unga så mycket som möjligt. Detta ville vi också kartlägga.

5. Vilka arbetsmetoder tillämpade ni?

Förundersökningen och rättegången gav en första bild av de fem barnens uppväxt. Via personliga möten, mejl, telefonsamtal och fax försökte vi kartlägga åren från det första omhändertagandet av de äldsta barnen i april 1993 fram till mordet i början av augusti 2009. Vi tog kontakt med de tre familjehem där barnen bott och gjorde längre intervjuer med dem. Efter första intervjun gick vi igenom våra intryck och anteckningar. Sedan började vi skriva den första versionen av det som är huvudberättelsen. Skrivandet fortsatte både individuellt och gemensamt. Vi gick igenom texten tillsammans gång på gång. Vi fortsatte med intervjuer av föräldrar och anhöriga och berättelsen växte. De luckor vi hittade försökte vi fylla ut genom att ställa fler frågor och vi ställde olika personers berättelser med varandra för att vaska fram en bild av verkligheten.

Vi valde att dela upp huvudberättelsen i två avsnitt.

Socialförvaltningens budget granskade vi med hjälp av statistik från Sveriges kommuner och landsting. Det visade sig att Sjöbo var en av de kommuner i landet som lägger minst pengar på omhändertagande av barn och unga.

6. Vilka typer av källor använde ni?

Offentliga källor: Domar från tingsrätt och hovrätt, domar från länsrätt och kammarrätt, tillsynsärenden hos länsstyrelsen, Sjöbo kommuns miljö- och byggnadsnämnd, folkbokföringen, polisens förundersökningar, Justitieombudsmannen – och själva rättegången. En del sociala utredningar tog vi del av via de inblandade. Via fosterfamiljerna fick två syskon läsa texterna i god tid innan publicering.

Intervjuer: Två fosterfamiljer, den biologiska mamman samt ett av syskonen intervjuade vi tillsammans i deras respektive hem. Intervjutiden var mellan två och fyra timmar. Den biologiska pappan, en fostermamma, andra anhöriga samt anonyma källor inom socialförvaltningen intervjuade vi vid kortare möten eller per telefon. Socialförvaltningens chef intervjuade vi vid ett personligt möte, där vi hade förberett oss med frågor och återgav i form av frågor och svar. Socialchefen fick läsa igenom hela artikeln innan publicering. Vi intervjuade även andra inblandade i rättegången – advokat, åklagare och målsägandebiträden – samt alla politiker i familjenämnden som har ansvar för socialförvaltningen, kommunalrådet samt till sist den ansvariga ministern för socialtjänstfrågor, Maria Larsson (KD). Så gott som alla vi kontaktade var positiva till att delta.

7. Stötte du/ni på några problem? Vilka?

Sekretessen var det stora problem som vi direkt stötte på. Dock fick vi efter hand fram allt mer material, mer än vad vi trott, via länsrätt, JO och länsstyrelsen. Att vi fick förtroende hos de inblandade gjorde att vi kunde ta del av ytterligare material, som utredningar från socialtjänsten. Under tiden vi skrev blev mängden material ett problem – hur presentera en så lång period i så många människors liv i en text som ryms i en dagstidning? Resultatet blev två långa berättelser: en från 1993 till mordet i augusti 2009, en från augusti 2009 till läget i november. Ett annat problem var att personerna i historien inte var okända i trakten – många visste var mordet hade skett och vem som var mördad. Vi ville lyfta fram barnens historia, men inte utsätta dem för kränkningar. Vi var tvungna att ta med en del smärtsamt material, men vägde noga varje detalj - hade den tillräcklig relevans för att vara med? Sekretessen var också delvis ett problem i intervjuerna med de ansvariga politikerna och tjänstemännen, som dock i vissa fall besvarade våra frågor ganska öppet.

8. Hur lång tid tog projektet?

Fyra veckor.

9: Har projektet fått några konkreta följder?

Länsstyrelsen beslutade att inleda tillsyn (granskning) av hur två syskon behandlats av socialförvaltningen efter mordet, de syskon som valde att lämna gården efter mordet men som inte fått något stöd från socialtjänsten i Sjöbo. Granskningen är ännu inte klar, med länsstyrelsen har ställt en rad kritiska frågor till familjenämnden, som den nu ska svara på. Ett opinionstryck har skapats för de båda syskonen, vars situation ska behandlas av länsrätten i dagarna. Artikelserien har lett till att granskningen av socialförvaltningen i Sjöbo har skärpts, både från myndigheter och media. Vi har också lyft fram frågan om barnens rätt gentemot föräldrars rätt, även om det är svårt att peka på konkreta resultat.

10. Vilka reaktioner har ni fått från myndigheter och kollegor?

Läsare, socialarbetare och kolleger har varit skakade av berättelsen, men också positiva till att vi lyft fram en verklighet som inte många kände till vidden av. Vår granskning har upplevts som saklig. Många har berömt oss för att vi undvikit spekulationer och i stället låtit fakta tala för sig själva. Trots den strama berättarstilen har många läsare vittnat om att de berörts på djupet av barnens berättelse.

11. Har projektet anmälts till PO, Granskningsnämnden eller annan instans?

Nej.

12. Ange webblänken till artiklarna?

<http://www.ystadsallehanda.se/apps/pbcs.dll/section?Category=SJOBO&Profile=2407&template=artikelsierier>

